

МАЊИ ПРИЛОЗИ

О РЕЉЕФУ, РЕКАМА И ИЗДАНИ НА ТЕРИТОРИЈИ СИСКА.

Алувијално земљиште у Старом Сиску, високо око 97 м, састоји се у дубини од плиоценских, конгеријских слојева; од њих су састављени многи брежуљци у читавој Бановини. Ови су плиоценски слојеви врло раширени око Мосл-вачке Горе, удаљене од Сиска око 20 км, и одатле се спуштају према савској равници. Изгледа да они садрже велике масе петролеја. Приликом бушења у Теслићевој фабрици ликера извучене су конгерије из дубине од 175 м. Преко плиоценских слојева леже дебели дилувијални наноси. Нема сумње да су дилувијалне наслаге покривене алувијалним, али је тешко одвојити једне од других. Приликом градње сисачке железничке станице ископан је римски саркофаг, покривен слојем земље, дебелим 1 м. Изгледа да је за непуних 2000 година алувијална плавина досегла висину од једног метра. Има и других налазака из римског времена, који су били покривени толико дебелим слојем земље.

Узвишица у меандру Купе, на којој лежи Нови Сисак, висока је 127 м. Ова увзишица има облик ниске заравни. Састављена је од шљунка, песковите глине и фине иловаче. Цео тај материјал несумњиво је дилувијални нанос.

Сава и Купа код Сиска имају меандарске токове. Како су корита обеју река усечена у меком, наплављеном земљишту, иловачи и песковитој глини, то је развијена јака бочна ерозија. Развијајући свој меандар код села Каптолског Галдова, Сава еродира десну обалу, која је стрма, док је супротна равна; уз ову се таложу шљунак и песак. Даљим развитком меандра Сава ће однети земљиште између себе и Купе, и с Купом се спојити. Тим ће се састав обеју река померити даље на Север, ближе вароши. Колико је јака бочна ерозија сведочи најбоље то, што је још средином 19. века уз леву обалу Саве, супротно од Старог Града, постојало село, од кога данас нема ни трага. Због ерозије леве обале, односно због развитка меандра, становници су се морали раселити. То памте стари људи. И Купа, на целој дужини свог меандрарског завоја, еродира на Северу леву обалу; код Погорелца, где скреће Југу, почиње матица да се помера уз десну обалу. Та је обала, због уређења бродарског пристаништа, већим делом подзидана, а где није, ту се обурвава.

И Сава и Купа су код Сиска широке око 100—200 м. Дубина Купе при високом водостају је 6—7 м; Сава је нешто плића. При јаким по-

водњима Купа носи велику количину муља и песка, замути се, и таложни материјал испред ушћа. То је таложење нарочито велико онда, када и Сава набуја па се ток Купе пред ушћем успори. Због таложења речног материјала мора се корито Купе багерovati.

Од моментаних киша Купа често преко ноћи набуја за 4—5 м. У већем делу године водостај је средње висине, и тек у суво лето јако опадне. Како су обале ових река ниске, то постоји опасност од поплава. Да се земљиште од тога заштити подигнути су или се подижу насипи. Тако су подигнути насипи северно од Старог Сиска. У пројекту је, да се и уз Одру подигне заштитни насип, јер Одра сваком поплавом наноси велике штете.

Вода у бунарима у Старом Сиску није од издани већ речна, савска и купска; она се инфилтрира кроз песковито земљиште. Ово се види из тога, што се ниво бунарске воде диже и спушта у исто време кад расте и опада водостај река. У бунарима близу Купе вода се одмах замути кад Купа набуја. У Врбини излива се вода из бунара на улицу кад Купа нарасте. И у сисачким подрумима јавља се вода кад реке набујају.

Међутим у новосисачким бунарима, који су на брду, вода је изданска. То се може закључити по бунару који је ископан пре 30 година у Соколској Улици. Ниво воде у томе бунару није у вези са водостајем Купе. Бунар је дубок 18 метара, док је ниво купине воде још за 10—12 м нижи.

Радован Бошњак.

О ГЛАЦИЈАЛНИМ ТРАГОВИМА НА ШАРПЛАНИНИ, КОРАБУ, КРЧИНУ И СТОГОВУ.

Приликом испитивања пастирског живота на овим планинама 1929. г. и испитивања насеља у Кичевији 1926. г., наишао сам на глацијалне трагове, који до сада нису били познати. Износим оно што сам приметно, да бих заинтересовао глациологе.

Шар-платина. Р. Николић и Ј. Цвијић су испитали северни и централни део Шаре.¹ Ја сам обишао јужни део, почевши од гребена Враце и долине Маздраче. Пењући се из Горњег Полога, констатовао сам, да се глечер спуштао са Враце и спајао са глечером који је полазио од Расангула и Венца.

Северо-западно од Враце настаје глечерска долина према Рестелици. У долини Маздраче наилази се на моренски бред и одсек код бачије Ћипра-ћаје у висини од 1600 м. Изнад одсека настаје коритаста долина код напуштеног бачила Ђоло-ћаје.

Испод Расангула и Венца лепо је очуван цирк, огромне величине, са комчићима. Испред цирка је одсек.

Слични циркови се виде и северно-западно од Венца, према речици Црн-камен.

Река Ћаф-кадис прима леве притоцице од Фидана и Качобеја. Челенке ових речица су циркови. Моренски бедеми се виде код бачила

¹ Ј. Цвијић: L'époque glaciaire dans la P. Balkanique, Annales de Géographie, Paris, t. XXVI, № 141 и 142, 1927. стр. 207.

Р. Николић: Глацијација Шар-планине и Кораба, Глас С. К. А. LXXXVII, 1 разр. књ. 36., стр. 50—80.